

AGNIESZKA BAER-NAWROCKA¹
ANETA SUCHON²

OCHRONA PRODUKTÓW REGIONALNYCH I TRADYCYJNYCH W UNII EUROPEJSKIEJ. WYBRANE ZAGADNIENIA EKONOMICZNE I PRAWNE

Streszczenie: Artykuł traktuje o aktualnej sytuacji na rynku produktów chronionych w Unii Europejskiej z uwzględnieniem regulacji prawnych w zakresie tworzenia i funkcjonowania grup podmiotów (producentów i przetwórców) związanych z tymi produktami w świetle przepisów unijnych. Analizie poddano wartość sprzedaży i liczbę zarejestrowanych produktów chronionych w UE oraz wybrane zagadnienia związane z omawianymi produktami w Polsce. W dalszej części przedstawiono regulacje prawne we Francji i Włoszech dotyczące grup oraz przykłady tych działających przede wszystkim w formie spółdzielni. We wnioskach wysunięto postulat wprowadzenia dodatkowych instrumentów zachęcających do tworzenia grup w Polsce, co jest zgodne z wytycznymi ustawodawcy unijnego oraz przyczyni się do zwiększenia znaczenia polskich produktów chronionych zarówno na rynku krajowym, jak też unijnym. Zasadne jest także wprowadzenie do ustawodawstwa polskiego szerszej definicji działalności rolniczej. Umożliwia ona producentom rolnym bez zbędnych formalności uczestniczyć w kolejnej fazie łańcucha żywnościowego, czyli przetwórstwie produktów chronionych.

Słowa kluczowe: produkty regionalne i tradycyjne, Chronione Oznaczenie Geograficzne, Chroniona Nazwa Pochodzenia, Gwarantowana Tradycyjna Specjalność, grupy podmiotów, regulacje prawne

WSTĘP

Kolejne etapy ewolucji wspólnej polityki rolnej (WPR) stopniowo doprowadziły do rozszerzenia zestawu jej pierwotnych celów – tj. zwiększenie produktywności rol-

¹ Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie, (e-mail: nawrocka@up.poznan.pl).

² Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Katedra Prawa Rolnego (e-mail: suchon@amu.edu.pl).

nictwa, stabilizacja rynku produktów rolnych, zapewnienie odpowiedniego poziomu życia ludności wiejskiej i podaży żywności w rozsądnych cenach – o nowe cele, takie jak dostarczanie dóbr publicznych, a także konkurencyjność oraz żywotność obszarów wiejskich [Zegar 2010]. Zwłaszcza w ostatnich reformach polityki rolnej Unii Europejskiej podkreślano potrzebę dążenia do jej zrównoważonego rozwoju, zwiększając nacisk na metody produkcji zachowujące równowagę środowiska naturalnego, w tym produkcję metodami ekologicznymi oraz kwestie jakości produktów rolnych i żywnościowych. Taki kierunek zmian w większym stopniu uwzględnia oczekiwania europejskich konsumentów, którzy zgłaszają popyt na produkty o wysokiej jakości. Niewątpliwie można do nich zaliczyć produkty regionalne i tradycyjne objęte ochroną w ramach systemów jakości w Unii Europejskiej.

Przeprowadzone przez wielu badaczy [Kuznesof i in. 1997; Ilbery i Kneafsey 2000; Lans i in. 2001; Ittersum i in. 2007] badania dowodzą, że konsumenci w UE przywiązują coraz większą wagę do związku produktu z regionem. Ponadto, jak uzasadniają Maria Luz Loureiro i Jill McCluskey [2000] promowanie i zwiększanie produkcji tego typu produktów przynosi korzyści nie tylko konsumentom i producentom, ale przyczynia się również do wzrostu dobrobytu na obszarach wiejskich, z których najczęściej pochodzą produkty objęte ochroną. Chęć wspierania rozwoju gospodarki na tych obszarach, a w szczególności *obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania, terenów górskich i regionów najbardziej oddalonych, gdzie sektor rolny ma znaczący udział w gospodarce, a koszty produkcji są wysokie*, podkreślono w Rozporządzeniu nr 1151/2012³.

Celem podjętych w artykule rozważań jest ukazanie obecnej sytuacji na rynku produktów chronionych w Unii Europejskiej, a na tym tle analiza wybranych regulacji prawnych w zakresie tworzenia i funkcjonowania grup podmiotów (producentów i przetwórców). Kwestie te są istotne z punktu widzenia uczestnictwa w europejskim systemie jakości. O ile bowiem producentem produktów tradycyjnych i regionalnych może być zarówno indywidualny producent, jak i grupa producentów, o tyle wystąpienie z wnioskiem o oznaczenie produktów uwarunkowane jest, co do zasady, przynależnością do grupy producentów tych produktów. W celu sformułowania wniosków i rekomendacji związanych z dalszym rozwojem rynku omawianych produktów w Polsce analizie poddano wybrane rozwiązania prawne we Francji i we Włoszech, czyli w krajach, które są liderami w produkcji produktów regionalnych i tradycyjnych w Europie.

Podjęcie badań uzasadnia przede wszystkim stosunkowo mała liczba opracowań poświęconych bezpośrednio grupom działającym na rzecz produktów chronionych. Uwaga ta odnosi się nie tylko do literatury polskiej, lecz także zagranicznej. W literaturze przedmiotu porusza się przede wszystkim zagadnienie rejestracji produktów, natomiast rzadko omawiany jest temat grup producenckich, tak ważny dla praktyki i rozwoju rynku produktów chronionych.

W analizach wykorzystano dane pochodzące z zasobów internetowej bazy danych Europejskiego Urzędu Statystycznego – Eurostat, stron internetowych instytucji działających na rzecz produktów chronionych, aktów prawnych dotyczących grup producenckich w omawianych państwach oraz literatury przedmiotu.

³ Rozporządzenie z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych zastąpiło dotychczas obowiązujące Rozporządzenie nr 509/2006.

1. RYNEK PRODUKTÓW REGIONALNYCH I TRADYCYJNYCH W UNII EUROPEJSKIEJ

Jednym z celów polityki jakości określonych w Preambule Rozporządzenia 2081/92/EWG jest wspieranie produkcji i promocji tradycyjnych produktów rolno-spożywczych i o znanym pochodzeniu. Jak podkreśla Halina Makała [2004] inspiracją do stworzenia wspólnotowego systemu jakości żywności był wcześniejszy sukces Francji, która już w latach trzydziestych XX wieku jako pierwsza w Europie stworzyła system ochrony nazw geograficznych. Ustanowione zasady chroniły głównie francuskie wina, które w dzisiejszym ustawodawstwie podlegają odrębnym przepisom. Liczba produktów tradycyjnych i regionalnych zarejestrowanych we francuskim systemie znaków oraz wartość ich sprzedaży sukcesywnie wzrastała. Chcąc przenieść sukces Francji na obszar całej Europy, Komisja Europejska utworzyła trzy znaki chroniące i wyróżniające produkty tradycyjne i regionalne. Są to: Chronione Oznaczenie Geograficzne (CHOG), Chroniona Nazwa Pochodzenia (CHNP) i Gwarantowana Tradycyjna Specjalność (GTS). Dwa pierwsze znaki dotyczą nazw regionu, konkretnego miejsca lub w wyjątkowych przypadkach kraju, używanych do opisu produktu rolnego lub artykułu spożywczego pochodzących z tych miejsc. W przypadkach obu oznaczeń jakość produktu i jego cechy charakterystyczne powinny być przypisane danemu otoczeniu geograficznemu i właściwym dla niego czynnikom naturalnym i ludzkim. Podstawowa różnica między tymi oznaczeniami sprowadza się natomiast do tego, że CHNP przyznawana jest produktom, których cały proces wytwórczy odbywa się na określonym obszarze, a w przypadku CHOG może to być jeden z etapów tego procesu (produkcja, przetwarzanie lub przygotowywanie). Trzeci znak (GTS) określa produkt wyróżniający się spośród innych produktów należących do tej samej kategorii składem, sposobem produkcji lub też tradycyjną metodą przetwarzania. Nazwa produktu ubiegającego się o miano GTS musi być sama w sobie specyficzna lub wyrażać specyficzny charakter produktu rolnego lub środka spożywczego. Celem oznakowania tych produktów jest, z jednej strony, dostarczenie konsumentowi gwarancji, że wyróżniony produkt jest wysokiej jakości, a z drugiej, zapewnienie producentom uczestniczącym we wszystkich fazach wytwarzania wyższych dochodów niż w przypadku wytwarzania produktu przeciętnego⁴.

W unijnym systemie ochrony wyróżniającym produkty znakami CHNP, CHOG i GTS zarejestrowanych jest obecnie (stan na dzień 17.09.2014 r.) 1228 produktów rolnych i żywnościowych, a 169 ubiega się o rejestrację (tab. 2). Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Chever i in. [2012] wartość sprzedaży tych produktów w całej Unii Europejskiej w 2010 roku wyniosła 15,8 mld euro, co stanowiło około 1,7% wartości sprzedaży ogółem produktów sektora rolno-żywnościowego we Wspólnocie. Blisko 78% produktów chronionych sprzedawana była na rynkach poszczególnych państw członkowskich, 15,8% stanowiło przedmiot handlu na rynku wewnętrznym UE i 6,4% na rynku poza Wspólnotą.

⁴ W literaturze przedmiotu spotyka się również opinie, że system oznaczeń produktów chronionych wprowadzony został jako instrument równoważący podaż i popyt na rynku rolno-żywnościowym poprzez zmniejszenie produkcji produktów masowych i stymulowanie wzrostu wytwarzania produktów lepszej jakości [Ittersum i in. 2007].

W latach 2005–2010 wartość wytworzonych produktów ze znakami chroniącymi wzrosła o niemal 19%, do czego bezpośrednio przyczynił się wzrost liczby zarejestrowanych produktów o 240. Jednocześnie należy podkreślić dynamiczny, sięgający 76%, wzrost wartości sprzedaży na rynkach zewnętrznych Wspólnoty.

TABELA 1. Wartość sprzedaży produktów regionalnych w wybranych krajach UE-27 w latach 2005–2010

TABLE 1. The value of sales of regional products in selected EU-27 countries in 2005–2010

Lata	Włochy		Niemcy		Francja		Wielka Brytania		Hiszpania		Grecja		Portugalia		UE-27
	mln euro	% w UE	mln euro	% w UE	mln euro	% w UE	mln euro	% w UE	mln euro	% w UE	mln euro	% w UE	mln euro	% w UE	
2005	4735	35,6	3029	22,8	2416	18,2	1134	8,5	796	6,0	610	4,6	59	0,4	13 284
2006	4712	35,0	3223	24,0	2447	18,2	1151	8,6	761	5,7	618	4,6	49	0,4	13 457
2007	5090	36,6	3228	23,2	2452	17,7	1103	7,9	833	6,0	606	4,4	65	0,5	13 891
2008	5161	36,2	3314	23,3	2614	18,4	989	6,9	859	6,0	622	4,4	68	0,5	14 238
2009	5221	35,9	3374	23,2	2821	19,4	918	6,3	805	5,5	711	4,9	73	0,5	14 525
2010	5690	36,0	3375	21,4	3045	19,3	1059	6,7	869	5,5	753	4,8	73	0,5	15 790
2005/ 2010 (%)	20,2		11,4		26,0	-6,6		9,2		23,4		23,7		18,9	

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Chever, Renault, Renault, Romieu 2012] oraz danych [Eurostat 2014].

Source: own calculations based on [Chever, Renault, Renault, Romieu 2012] and [Eurostat 2014].

Liderem na rynku produktów regionalnych i tradycyjnych, zarówno pod względem wartości, jak i ilości zarejestrowanych produktów, są Włochy. Obroty włoskimi produktami chronionymi w 2010 roku wyniosły blisko 5,7 mld euro, co stanowiło 36% wartości sprzedaży tych produktów w UE-27 (tab. 1). Jak wynika z przedstawionych danych, w latach 2005–2010 pozycja Włoch jako producenta produktów regionalnych umacniała się. Na dalszy rozwój rynku tych produktów w tym kraju wskazuje duża liczba wniosków oczekujących na rejestrację (tab. 2). We Włoszech przeważają produkty posiadające CHNP, a więc te, w odniesieniu do których możliwość uzyskania tego znaku jest mniejsza, ze względu na wymagania, by cały proces wytwórczy odbywał się na danym terenie. W strukturze produktów włoskich według kategorii rejestracji i wartości zarejestrowanych produktów dominują sery (57,3%) i produkty mięsne (35,8%), ale relatywnie dużą rolę odgrywają również owoce i warzywa (5,3%) [Chever i in. 2012].

W dalszej kolejności pod względem obrotów produktami chronionymi w 2010 roku znajdowały się Niemcy i Francja. Udział tych państw w wartości sprzedaży we Wspólnocie był zbliżony i kształtował się na poziomie około 20% i podobnie jak w przypadku Włoch w analizowanych latach nastąpił przyrost wartości tych produktów, przy czym we Francji był on większy aniżeli w Niemczech. Należy jednocześnie zauważyć, że Niemcy zajmują niższą pozycję (obecnie szóstą) niż Francja, biorąc pod uwagę liczbę zarejestrowanych produktów. Wynika to z faktu, że w strukturze produktów zarejestrowanych w Niemczech dominują produkty o wysokiej wartości, takie jak piwo (66,4% wartości sprzedaży ogółem chronionych produktów rolnych i spożywczych w 2010 roku), mięsne produkty przetworzone (20,9%), wyroby cukiernicze

i piekarskie (5,3%)⁵ oraz naturalne wody mineralne i źródlane (4,3%). Z kolei francuskie podejście do ochrony produktów w głównej mierze nastawione jest na ochronę jakości wynikającej z pochodzenia geograficznego, stąd wiele z produktów chronionych to produkty nieprzetworzone lub nisko przetworzone, pochodzące z regionów o szczególnych warunkach glebowych i klimatycznych, posiadające znak CHOG. Są to głównie sery (51,2% wartości sprzedaży produktów chronionych w 2010 roku), mięso świeże (17,5%) oraz owoce i warzywa (6,2%) [Chever i in. 2012].

TABELA 2. Liczba produktów chronionych w krajach Unii Europejskiej

TABLE 2. Number of products protected in the European Union

Wyszczególnienie	Produkty zarejestrowane				Wnioski opublikowane ^a	Wnioski złożone ^b
	ogółem	CHNP	CHOG	GTS		
Austria	14	8	6	0	0	3
Belgia	15	3	7	5	1	3
Bułgaria	4	0	1	3	2	1
Chorwacja	0	0	0	0	1	14
Cypr	2	0	2	0	0	2
Czechy	33	6	23	4	1	1
Dania	6	0	6	0	2	0
Estonia	0	0	0	0	0	0
Finlandia	10	5	2	3	0	0
Francja	217	97	119	1	3	23
Grecja	101	74	27	0	2	3
Hiszpania	179	95	80	4	6	20
Holandia	10	5	3	2	1	4
Irlandia	5	1	4	0	0	0
Litwa	6	1	3	2	1	0
Luksemburg	4	2	2	0	0	0
Łotwa	2	0	0	2	0	2
Malta	0	0	0	0	0	0
Niemcy	78	9	69	0	2	17
Polska	36	8	19	9	0	1
Portugalia	125	64	60	1	0	13
Rumunia	1	0	1	0	0	2
Słowacja	16	1	8	7	1	3
Słowenia	20	7	10	3	3	3
Szwecja	7	2	3	2	0	0
Węgry	14	6	7	1	0	1
Wielka Brytania	57	23	32	2	0	13
Włochy	266	160	104	2	5	9
UE-28	1228	577	598	53	31	138

^a obejmuje wnioski opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. W ciągu trzech miesięcy od daty publikacji wniosku możliwe jest zgłoszenie sprzeciwu przez producentów z innych państw w sprawie rejestracji produktu; ^b dotyczy wniosków przekazanych Komisji Europejskiej przez właściwy organ państwa członkowskiego w celu weryfikacji wymagań formalnoprawnych. W przypadku pozytywnej opinii KE wniosek przekazywany jest do publikacji w Dzienniku Urzędowym UE.

Źródło: obliczenia i opracowanie własne na podstawie <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html> (dostęp: 17.09.2014 r.).

Source: calculations and own elaboration on the basis of <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html> (date of access: 17.09.2014).

⁵ Niemcy zajmują pierwsze miejsce pod względem ilości i wartości produktów w tej klasie.

Pod względem wytwarzania produktów regionalnych w czołówce państw znajduje się również Wielka Brytania. Biorąc pod uwagę wartość produktów chronionych, blisko połowę stanowi świeże mięso, w tym głównie wołowina⁶. W latach 2005–2010 nastąpiło zmniejszenie wartości sprzedaży brytyjskich produktów z chronionymi oznaczeniami, co miało głównie związek ze zmniejszeniem wartości zarejestrowanych produktów morskich (o ponad 1/3) i serów (o 11%).

W krajach z południa Europy, a zwłaszcza w Portugalii i Hiszpanii, relatywnie duże znaczenie, na tle innych wyróżnionych państw, mają owoce i warzywa stanowiące odpowiednio 55% i 20% wartości sprzedaży produktów chronionych w tych krajach. Są to z reguły produkty o relatywnie niskiej wartości, stąd niższa pozycja tych państw we Wspólnocie w „rankingu” uwzględniającym wartość zarejestrowanych produktów. Popularne produkty zarejestrowane w systemie UE z tych państw to również sery obejmujące około 20% wartości sprzedaży wszystkich produktów chronionych [Chever i in. 2012].

W unijnym systemie ochrony jakości zarejestrowanych jest aktualnie (stan na dzień 17.09.2014 r.) 36 produktów pochodzących z Polski, z czego ponad połowę to produkty zarejestrowane jako Chronione Oznaczenie Geograficzne. Najwięcej produktów (9) zarejestrowanych jest w klasie owoce, warzywa i zboża świeże lub przetworzone, a następnie chleb i wyroby cukiernicze (7) oraz sery (5). W toku rejestracji znajduje się jeden wniosek dotyczący fasoli Piękny Jaś z Doliny Dunajca⁷. Jak wynika z danych Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych z 2013 roku, liczba ważnych certyfikatów zgodności i świadectw jakości potwierdzających zgodność procesu produkcji produktów rolnych lub środków spożywczych posiadających CHNP, CHOG lub GTS w Polsce wyniosła 386⁸. Zofia Winawer i Henryk Wujec [2013] podkreślają, że liczba udzielonych certyfikatów wskazuje na aktywność producentów poszczególnych produktów w zakresie budowania ich marki. Na tej podstawie można również wnioskować o rzeczywistym funkcjonowaniu grup producentów produktów chronionych. Analiza danych IJHARS pozwala stwierdzić, że od chwili rejestracji produktu na liście produktów chronionych w UE w największym stopniu wzrosła liczba producentów oścypków (z 11 w 2008 roku do 47 w 2013 roku), truskawek kaszubskich (z 18 w 2010 roku do 50 w 2013 roku) oraz kołaczy śląskich (z 2 w 2011 roku do 15 w 2013 roku). O dobrej organizacji i szerokim polu działania można powiedzieć w odniesieniu do najliczniejszej od 2009 roku grupy producentów rogalii świętomarcińskich oraz grupy związanej z produkcją wiśni nadwiślanki. Wprawdzie liczba wydanych certyfikatów dla producentów tych produktów od momentu ich rejestracji w systemie UE nie zwiększyła się lub zwiększyła się nieznacznie, ale była ona znacząca już przy ich rejestracji. To, w jaki spo-

⁶ Blisko 60% wartości sprzedaży świeżego mięsa wołowego objętego ochroną w UE, to wołowina brytyjska.

⁷ Produkt ten zarejestrowany został w systemie produktów chronionych w UE w 2011 roku, jednak w 2012 roku grupa producentów produkująca fasolę Piękny Jaś z Doliny Dunajca wystąpiła do MRiRW z wnioskiem o zmiany w specyfikacji. W związku z tym konieczne było ponowienie procesu certyfikacji tego produktu [Winawer, Wujec 2013].

⁸ Jest to suma certyfikatów i świadectw wydanych w 2013 roku oraz wydanych w latach wcześniejszych, które były ważne w 2013 roku [www.ijhar-s.gov.pl, data dostępu: 20.07.2014].

sób funkcjonuje grupa, bezpośrednio przekłada się na wzrost sprzedaży i poprawę jakości produktu. Jednak już samo podejmowanie działań integracyjnych, podobnie jak to ma miejsce w przypadku innych produktów nieobjętych ochroną, napotyka szereg barier, w tym natury świadomościowej. Wśród nich wyróżnia się brak solidarności w grupie, brak wiedzy producentów rolnych o korzyściach, jakie niesie ze sobą działanie w grupie, małą zdolność i chęć rolników do przystosowywania się do nowych warunków zewnętrznych produkcji oraz brak zaufania do wspólnego działania [Krawczyk 2007]. Czynniki te w dużym stopniu wynikają z zasłóci historycznych i utrwalonej tradycji indywidualnego prowadzenia gospodarstwa. W odniesieniu do grup związanych z produktami regionalnymi i tradycyjnymi, jako kolejne przeszkody Winawer i Wujec [2013] dodają obawę przed ponoszeniem kosztów uczestnictwa w systemie jakości (koszty przygotowania wniosku, badań produktu i przynależności do grupy), długotrwałym procesem rejestracji produktu oraz wciąż niedostateczną wiedzę konsumentów o produktach oznaczonych znakiem chronionym. Istotnym problemem są również bariery zewnętrzne, natury instytucjonalnej i ustawodawczej. Dla prawidłowego rozwoju rynku omawianych produktów ważne jest zatem przyjęcie takich rozwiązań, które w największym stopniu będą sprzyjały działaniom producentów tego typu żywności. Dlatego warto przyjrzeć się regulacjom obowiązującym w krajach o dłuższej tradycji wprowadzania systemów ochrony jakości produktów znanego pochodzenia i grupom z nimi związanych.

2. PRAWNE ZASADY FUNKCJONOWANIA GRUP NA TERENIE UNII EUROPEJSKIEJ NA RZECZ PRODUKTÓW CHRONIONYCH W ŚWIETLE PRZEPISÓW UNIJNYCH

Krajowe przepisy prawne muszą być zgodne z aktami prawnymi uchwalonymi na poziomie Unii Europejskiej. Pierwszym unijnym aktem prawnym regulującym różne formy ochrony produktów w UE było Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2081/92 z dnia 14 lipca 1992 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i oznaczeń pochodzenia produktów rolnych i artykułów żywnościowych⁹. Wprowadziło ono procedurę uzyskiwania przez produkty ochrony w formie oznaczeń geograficznych i oznaczeń pochodzenia produktów rolnych i artykułów żywnościowych, określając w art. 5, że grupa lub wyjątkowo (z zachowaniem pewnych warunków) osoba fizyczna lub prawna są uprawnione do składania wniosku o rejestrację. „Grupa” w świetle tego rozporządzenia oznaczała wszelkie stowarzyszenia, niezależnie od ich formy prawnej lub składu, producentów i/lub przetwórców tego samego produktu rolnego lub artykułu żywnościowego.

Kolejnym unijnym aktem prawnym dotyczącym ochrony oznaczeń geograficznych i oznaczeń pochodzenia produktów rolnych i artykułów żywnościowych, było Rozporządzenie Rady (WE) nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków

⁹ Dz. U. UE L 1992.208.1. Straciło moc po wejściu w życie kolejnego rozporządzenia unijnego, czyli Rozporządzenia Rady (WE) nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych.

ków spożywczych¹⁰. Podobnie jak poprzedni, ten akt prawny także określał w art. 5, że do złożenia wniosku uprawniona jest grupa. Ograniczone ramy artykułu nie pozwalają na szczegółowe omówienie ewolucji regulacji prawnych, zatem warto odnieść się do obecnie obowiązujących podstaw normatywnych. Otóż ustawodawca unijny, zdając sobie sprawę z dużego znaczenia grup, poszerzył regulacje ich dotyczące w kolejnym Rozporządzeniu (nr 1151/2012). Już w jego preambule zaakcentowano, że należy wyraźnie określić i uznać rolę grup. Odgrywają one bowiem kluczową rolę w procesie składania wniosku o rejestrację nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych. Dotyczy to także zmian specyfikacji i wniosków o cofnięcie rejestracji. Grupa może także prowadzić działania związane z nadzorem nad realizacją ochrony zarejestrowanych nazw, zgodnością produkcji ze specyfikacją produktu, informowaniem o zarejestrowanej nazwie i jej promocją oraz zasadniczo wszelkie działania, których celem jest podniesienie wartości zarejestrowanych nazw i zwiększenie skuteczności systemów jakości. Powinno się ponadto obserwować pozycję produktów na rynku.

W świetle definicji zawartej w art. 3 ust. 2 omawianego Rozporządzenia z 2012 roku, „grupa” oznacza dowolne stowarzyszenie, niezależnie od jego formy prawnej, skupiające głównie producentów lub przetwórców, których działalność związana jest z tym samym produktem. Należy wyraźnie podkreślić, że przepisy unijne nie określają formy prawnej grupy. Akcentują tylko, że ma ona zrzeszać producentów, np. rolników zajmujących się uprawą produktów chronionych w przypadku produktów nieprzetworzonych czy przetwórców. Ponieważ każde z państw członkowskich UE ma swój wewnętrzny krajowy system prawny i różne regulacje dotyczące współpracy podmiotów fizycznych i prawnych, formy te są zróżnicowane. W „starych” krajach UE jest to często spółdzielnia, co zostanie szerzej omówione w dalszej części artykułu. Na marginesie warto dodać, że Unia Europejska uchwaliła nieliczne przepisy dotyczące organizacji form prowadzenia działalności. Przykładem są rozporządzenia i dyrektywy poświęcone spółce i spółdzielni europejskiej. Formy te jednak nie są wykorzystywane w ochronie oznaczeń geograficznych czy nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych.

Omawiając prawne zasady organizacji i funkcjonowania grup¹¹, warto także wspomnieć, że grupom przysługuje prawo do:

- a) udziału w działaniach, których celem jest zapewnienie gwarancji jakości, renowy i autentyczności produktów danej grupy na rynku, poprzez monitorowanie stosowania nazw w handlu oraz – tam gdzie to konieczne – poprzez informowanie właściwych organów,
- b) podejmowania działań, których celem jest zapewnienie odpowiedniej ochrony prawnej Chronionej Nazwie Pochodzenia lub Chronionemu Oznaczeniu Geo-

¹⁰ Dz. U. UE L 2006.93.1. Straciło moc po wejściu w życie kolejnego rozporządzenia unijnego, czyli Rozporządzenia Komisji Europejskiej i Parlamentu (UE) nr 1151/2012 z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, DZ. U. UE L 2012.343.1.

¹¹ W artykule 45 wspomnianego Rozporządzenia nr 1151/2012 z dnia 21 listopada 2012 r. określono prawa grup, ale bez uszczerbku dla szczegółowych przepisów dotyczących organizacji producentów i organizacji międzybranżowych ustanowionych w Rozporządzeniu (WE) nr 1234/2007.

graficznemu i intelektualnym prawom własności, które są z nimi bezpośrednio związane,

- c) przygotowywania działań informacyjnych i promocyjnych, których celem jest przekazywanie konsumentom wiedzy o cechach produktów stanowiących ich wartość dodaną,
- d) rozwoju działań związanych z zapewnianiem zgodności produktu z jego specyfikacją,
- e) podejmowania działań mających na celu poprawę funkcjonowania systemu, w tym do rozwijania wiedzy fachowej na temat gospodarki, przygotowywania analiz gospodarczych, upowszechniania informacji gospodarczych na temat systemu i świadczenia usług doradczych na rzecz producentów,
- f) przyjmowania środków służących zwiększaniu wartości produktów i – tam, gdzie to konieczne – podejmowania kroków służących zapobieganiu wszelkim działaniom, które są lub mogą być szkodliwe dla wizerunku tych produktów lub służących przeciwdziałaniu im.

Poprzez tak szerokie określenie zadań zrzeszeń ustawodawca bezsprzecznie chciał podkreślić ich znaczenie nie tylko w fazie złożenia wniosku, lecz także w późniejszej promocji i zachowaniu jakości produktów chronionych. Przepisy stanowią również, że pojedyncza osoba fizyczna lub prawna może być traktowana jako grupa, o ile zostanie wykazane, że zostały spełnione łącznie następujące dwa warunki. Po pierwsze, dana osoba jest jedynym producentem, który chce złożyć wniosek o rejestrację. Po drugie, w odniesieniu do Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych, zdefiniowany obszar geograficzny ma cechy znacznie różniące się od cech obszarów sąsiadujących lub cechy danego produktu różnią się od cech produktów produkowanych na sąsiednich obszarach¹².

Ustawodawca unijny określa także, że państwa członkowskie mogą zachęcać – używając środków administracyjnych – do tworzenia i funkcjonowania grup na swoich terytoriach. Ponadto państwa członkowskie zostały zobowiązane na podstawie omawianego rozporządzenia do przekazywania nazw i adresów grup Komisji, które to informacje następnie powinny być podawane do wiadomości publicznej.

Trzeba także dodać, że rozporządzenie ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych¹³ zawiera rozdział dotyczący regulacji podaży sera o Chronionej Nazwie Pochodzenia lub Chronionym Oznaczeniu Geograficznym. W świetle art. 150 tego rozporządzenia nie tylko na wniosek omawianej grupy podmiotów¹⁴, lecz także uznanej organizacji producentów¹⁵ czy uznanej organizacji międzybranżowej¹⁶ państwa członkowskie mogą ustanowić, na czas określony, wiążące przepisy regulujące podaż tego rodzaju serów. Uchwalenie takich przepisów jest jednak uzależnione od uprzedniego zawarcia porozumienia między stronami

¹² Artykuł 49 Rozporządzenia (UE) nr 1151/2012.

¹³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. oraz uchylające Rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 [Dz. U. UE L 2013.347.671].

¹⁴ O której mowa w art. 3 ust. 2 Rozporządzenia (UE) nr 1151/2012.

¹⁵ Na mocy art. 152 ust. 3 Rozporządzenia 1308/2013.

¹⁶ Na mocy art. 157 ust. 3 Rozporządzenia 1308/2013.

na danym obszarze geograficznym. Takie porozumienie jest zawierane przez producentów mleka lub ich przedstawicieli produkujących co najmniej dwie trzecie mleka surowego wykorzystywanego do produkcji sera objętego Chronioną Nazwą Pochodzenia lub Chronionym Oznaczeniem Geograficznym oraz, w stosownych przypadkach, przez co najmniej dwie trzecie producentów tego sera, których wielkość produkcji odpowiada co najmniej dwóm trzecim produkcji tego sera na obszarze geograficznym¹⁷.

3. WYBRANE PRZYKŁADY REGULACJI PRAWNYCH ORAZ DZIAŁANIA GRUP WE FRANCJI I WŁOSZACH

We Włoszech prawna ochrona oznaczeń geograficznych ma długą tradycję. System ten rozwijał się stopniowo w odniesieniu do różnych branż: w 1954 roku został wprowadzony do sektora mleczarskiego, w 1963 roku do sektora win, a w kolejnych latach w odniesieniu do wielu innych produktów rolnych [Kireeva 2011]. Po wejściu w życie unijnej regulacji¹⁸ włoskie przepisy sektorowe zastąpiono aktami prawnymi mającymi ogólne zastosowanie do produktów rolnych i środków spożywczych, co pozwoliło na ich rejestrację¹⁹. Na przykład określono warunki i zasady rejestracji konsorcjum producentów produktów chronionych, o czym szerzej w dalszej części artykułu.

Zmiana przepisów unijnych²⁰ spowodowała wydanie we Włoszech nowego aktu prawa krajowego²¹, zgodnie z którym grupa oznacza każde stowarzyszenie składające się głównie z producentów lub przetwórców biorących udział w produkcji tego samego produktu (art. 2). Z kolei konsorcja ochrony stanowią grupy²² zatwierdzone przez włoskie Ministerstwo Rolnictwa, Żywności i Leśnictwa, zgodnie z ustawodawstwem krajowym w sprawie uznawania stowarzyszeń na rzecz ochrony produktów regionalnych²³. Jak stanowi wspomniany akt prawny z 1999 roku (potem nowelizowany), konsorcja są

¹⁷ Patrz art. 150 ust. 2 Rozporządzenia 1308/2013 i podane tam odwołania do art. 7 ust 1. Rozporządzenia (UE) nr 1151/2012

¹⁸ Rozporządzenie WE z 1992 r. w sprawie ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych.

¹⁹ Dekret Della legge 24 aprile 1998 n. 128.

²⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych.

²¹ Dekret z dnia 14 października 2013 r. dotyczący przepisów krajowych w zakresie wdrażania wspomnianego Rozporządzenia (UE) nr 1151/2012.

²² Patrz art. 45 Rozporządzenia (UE) nr 1151/2012.

²³ Dekret Della legge 21 dicembre 1999, n. 526, Disposizioni per l'adempimento di obblighi derivanti dall'appartenenza dell'Italia alle Comunità europee – Legge comunitaria 1999, http://www.wipo.int/wipolex/ar/text.jsp?file_id=235817. Przykładem jest Ministero delle Politiche Agricole, Alimentarie, Forestali Decreto 16 febbraio 2011 Riconoscimento del Consorzio di Tutela del Salame Cremona e attribuzione dell'incarico a svolgere le funzioni di cui all'art. 14, comma 15, della legge 21 dicembre 1999, n. 526 per la IGP „Salame Cremona”. Dekret Ministerstwa Rolnictwa, Żywności i Leśnictwa z dnia 16 lutego 2011 o uznaniu Konsorcjum Ochrony Salami Cremona i przyznaniu zadania wykonywania czynności /funkcji określonych w art. 14, pkt 15 dekretu z 21 grudnia 1999, nr 526 dla chronionego oznaczenia geograficznego „Salame Cremona”, GU n. 52 del 4-3-2011, http://salamecremona.it/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=31&lang=it (data dostępu: lipiec 2014).

tworzone na podstawie art. 2602 i następných włoskiego kodeksu cywilnego²⁴. Mają one pełnić funkcje ochrony produkcji, informowania konsumentów i promowania zainteresowania nabywaniem produktów chronionych, jak również odgrywać rolę doradcą dla producentów danego produktu. Mogą ustanowić programy mające na celu poprawę jakości produkcji w zakresie bezpieczeństwa zdrowia i higieny, chemicznych, fizycznych, organoleptycznych i odżywczych wartości produktu. Podstawowym zadaniem konsorcjum jest zatem podejmowanie działań, mających na celu zapewnienie odpowiedniej ochrony prawnej produktom i własności intelektualnej, które są z nimi bezpośrednio związane, jak również przygotowywanie działań informacyjnych i promocyjnych skierowanych do konsumentów.

Według włoskiego kodeksu cywilnego przez umowę konsorcjum kilku przedsiębiorców ustanawia wspólną organizację dla uregulowania lub do prowadzenia niektórych etapów działalności ich przedsiębiorstw²⁵. Członkami konsorcjum mogą być producenci rolni, przetwórcy bądź spółdzielnie, które są najbardziej popularną formą prawną we Włoszech. To właśnie spółdzielnie są często wytwórcami serów, win czy innych produktów chronionych. Regulacje prawne dotyczące spółdzielczości są rozbudowane i zawarte przede wszystkim we włoskim kodeksie cywilnym [Suchoń 2013]. Według art. 2511 tego kodeksu spółdzielnia jest *zrzeszeniem (spółką) o zmiennym kapitale, realizującym zadania samopomocowe, zarejestrowanym w rejestrze odpowiednim dla spółdzielni*. W rozumieniu prawa włoskiego samopomoc, jakiej powinna udzielać spółdzielnia, oznacza działalność na rzecz i w interesie jej członków w celu zaspokajania ich potrzeb ekonomicznych czy społecznych. Celem spółdzielni jest bowiem zapewnienie pracy lub wymiana towarów i usług między jej członkami dzięki zawieraniu umów, które są możliwie jak najkorzystniejsze dla spółdzielców. Takie działanie można określić samopomocą w rozumieniu prawa włoskiego [Fici 2010]. Członkowie muszą zatem być w stanie podjąć określone zadania na rzecz spółdzielni, np. pracę, lub dostarczyć produkty rolne. Oznacza to, że osoby niezdolne do ich wykonywania nie powinny zostać spółdzielcami. Co prawda, wymóg taki nie wynika z przepisów bezwzględnie obowiązujących, jednakże zastrzeżenie takie powinno znaleźć się w statucie spółdzielni, a to z uwagi choćby na samopomocowy i gospodarczy charakter działalności spółdzielni. Jednocześnie dokumenty wewnętrzne spółdzielni mogą przewidywać możliwość przyjęcia nowych osób do specjalnej kategorii członków ze względu na ich wykształcenie lub doświadczenie potrzebne w przedsiębiorstwie. Ich liczba nie może jednak przekroczyć jednej trzeciej całkowitej liczby spółdzielców [Fici, Strano 2010].

Uzasadnione wydaje się także twierdzenie, że na rozwój produkcji produktów chronionych przetworzonych oraz angażowanie się rolników w system jakości wpływa pozytywnie szeroka definicja działalności rolniczej w prawie włoskim. Umożliwia ona producentom rolnym bez zbędnych formalności uczestniczyć w kolejnej fazie łańcucha żywnościowego, czyli przetwórstwie. Według art. 2135 włoskiego kodeksu cywilnego przedsiębiorca rolny może bowiem prowadzić, oprócz podsta-

²⁴ Codice Civile <http://www.paolonestait/attachments/article/1533/Codice%20Civile,%20Ed.%20Marzo%202014%20-.pdf> (data dostępu: lipiec 2014).

²⁵ Artykuł 2002 włoskiego kodeksu cywilnego.

wowej działalności rolniczej (uprawy, leśnictwa i hodowli zwierząt), także tzw. działalność powiązaną, tj. obróbkę, przechowywanie, przetwarzanie, komercjalizację i wzbogacanie produktów rolnych, pod warunkiem że w przeważającej mierze są to produkty pochodzące z własnych upraw lub hodowli. Przedsiębiorca rolny może prowadzić ponadto działalność niezwiązaną z produkcją dóbr, mianowicie świadczyć usługi, dostarczać dobra, zajmować się wzbogacaniem obszarów oraz dziedzictwa wiejskiego i leśnego lub agroturystyką [Budzinowski 2003; Kapała 2011]. Oznacza to, że w ramach prowadzonej działalności rolnik uważany za przedsiębiorcę rolnego może przetwarzać np. produkty rolne pochodzące z własnych upraw lub hodowli. W ten sposób sprzedaje albo dostarcza do grupy produkty przetworzone w ramach prowadzonej działalności rolniczej i objęte ochroną unijną. Grupa następnie zajmuje się marketingiem i dalszą ich komercjalizacją.

Na koniec należy podkreślić, że regulacje prawne w zakresie produktów chronionych są stosunkowo rozbudowane we Włoszech w porównaniu z innymi państwami. Co więcej, w październiku i listopadzie 2013 r. zostały wydane nowe przepisy, a większość z nich weszła już w życie²⁶.

Przechodząc do analizy rozwiązań prawnych dotyczących produktów chronionych we Francji, należy podkreślić, że pierwsze francuskie produkty były już chronione przez ustawę o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji i przez ustawę z 1 sierpnia 1905 roku (*Usurpation de dénomination*) [Kireeva 2011]. System ochrony we Francji określony był na przestrzeni lat przez wiele przepisów odnoszących się do produktów rolnych i środków spożywczych, win oraz prawa ochrony konsumentów. Dużą rolę w działalności na rzecz omawianych produktów francuskich odgrywa Narodowy Instytut Nazw Znanego Pochodzenia i Jakości (INAO)²⁷. Zakres jego prac jest szeroki. Odnosi się przede wszystkim do promocji we Francji i na świecie systemu znakowania produktów wysokiej jakości i znanego pochodzenia, pomagania grupom w przygotowaniu wniosków o rejestrację, prowadzenia rejestrów i publikowania statystyk dotyczących udziału producentów francuskich w systemie jakości, nadzoru nad jednostkami certyfikującymi i ewentualnie orzekania sankcji w stosunku do producentów w przypadku nieprzestrzegania specyfikacji, ochrony terenów, z których pochodzą produkty zarejestrowane, oraz współpracy międzynarodowej [Winawer, Wujec 2010].

Jak zostało już podkreślone, INAO pomaga grupom w przygotowywaniu wniosków o rejestrację produktu w systemie produktów chronionych. Jeżeli chodzi o ich

²⁶ Chodzi o wspomniany już dekret z 14 października 2013 r. dotyczący przepisów krajowych w zakresie wdrażania Rozporządzenia UE nr 1151/2012, ale również inne akty prawne, np. dekret z 28 listopada 2013 r. (Decreto 28 novembre 2013 concernente la correzione di alcuni disciplinari di produzione dei vini DOP e IGP e dei relativi fascicoli tecnici inviati alla Commissione UE ai sensi dell'articolo 118 vices, paragrafi 2 e 3, del Regolamento (CE) n. 1234/2007, Dekret z 28 listopada 2013 r. w sprawie korekty niektórych specyfikacji produkcji wina ChNP i ChOG oraz dokumentacji technicznej, przesyłanej do Komisji Europejskiej zgodnie z art 118s, pkt 2 i 3 rozporządzenia (WE) nr Rady 1234/2007; <http://politicheagricole.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/6948> (data dostępu: grudzień 2013).

²⁷ Jest to organizacja publiczna powstała na mocy dekretu z 30 lipca 1935 r. jako Narodowy Instytut ds. Nazw Pochodzenia. Zmiana nazwy na Narodowy Instytut Nazw Znanego Pochodzenia i Jakości nastąpiła w styczniu 2007 r.

formę prawną, to często jest to *Syndicat de Défense*. Stanowi on zrzeszenie (unię) rolników, spółdzielni czy innych podmiotów z danego regionu utworzone w celu ochrony ich interesów zawodowych i gospodarczych²⁸. Członkami francuskich grup producentów są nie tylko producenci zarejestrowanego produktu, lecz także podmioty, które uczestniczą w procesie wytwarzania produktu, bądź dostarczając surowiec, np. mleko na ser, bądź realizując jeden z etapów produkcji, np. dojrzewanie sera [Winawer, Wujec 2010]. Przystępując do takiego zrzeszenia, każdy członek wypełnia deklarację. Zobowiązuje się także do produkcji czy dostarczania produktów o odpowiedniej jakości. W ramach *Syndicat de Défense* powoływana jest z reguły rada dyrektorów i funkcjonuje zgromadzenie ogólne. Jego obrady odbywają się co najmniej raz w roku na sesjach zwyczajnych oraz na sesjach nadzwyczajnych, gdy interesy tego wymagają. Najważniejsze decyzje dotyczące chronionych produktów i funkcjonowania zrzeszenia podejmowane są demokratycznie właśnie na corocznym spotkaniu członków.

W wielu przypadkach grupę tworzy sama spółdzielnia. Regulacje prawne dotyczące spółdzielni są we Francji bardzo rozbudowane. Poza podstawową ustawą o spółdzielniach z 1947 roku, istnieją także przepisy szczególne odnoszące się do wybranych branż spółdzielczości²⁹. Cechą charakterystyczną francuskiego modelu spółdzielczości jest terytorializm [Chômel 2010]. Przykładem funkcjonowania grupy w formie spółdzielni może być grupa produkująca Fasolkę z Tarbes posiadającą znak Chronione Oznaczenie Geograficzne. Grupa ta powstała w 1988 roku z inicjatywy 12 producentów. Obecnie liczy blisko 70 członków prowadzących produkcję na 120 ha użytków rolnych i wytwarzających około 130 ton fasolki rocznie. Spółdzielcy korzystają ze wspólnego punktu przyjmowania towaru i sortowni, jak również usług księgowych, technicznych i innych niezbędnych w ramach funkcjonowania spółdzielni. Wśród tych usług na szczególną uwagę zasługuje: 1) promocja i doradztwo mające na celu dalszą poprawę jakości produktu, 2) organizacja produkcji nasion czy 3) pomoc w zakresie organizacji sprzedaży i zbioru fasolki. Zorganizowanie się w ramach jednej grupy pozwala producentom obniżyć koszty oraz zachować i stale kontrolować jakość produktu [Winawer, Wujec 2010].

W ramach spółdzielni funkcjonują również producenci sera Beaufort posiadającego znak Chroniona Nazwa Pochodzenia. Warto podkreślić, że wznowienie produkcji tego sera w górskim rejonie Francji – Sabaudii (*Savoie*) było podstawą utrzymania nieopłacalnej w tym rejonie hodowli bydła mlecznego. Jest to rejon o niekorzystnych warunkach gospodarowania, co wynika z jego górskiego charakteru. Stąd hodowla, bez dalszego przetwarzania surowca, była nieekonomiczna ze względu na wysokie koszty uzyskania mleka. Hodowcy bydła założyli spółdzielnię i w jej ramach wspólnie transportowali mleko z doliny za pomocą wyciągów narciarskich. Ser ten został zarejestrowany w systemie europejskim w 2003 roku, po wcześniejszym uzyskaniu Nazwy Znanego Pochodzenia na poziomie krajowym.

²⁸ [http:// inao.gouv.fr/](http://inao.gouv.fr/) (data dostępu: grudzień 2013).

²⁹ Problematyka spółdzielni rolniczych zawarta została w kodeksie rolnym (księga V, tytuł II), spółdzielni handlowców detalicznych w kodeksie handlowym, spółdzielni pracowników produkcyjnych w ustawie 78-763 z dnia 19 lipca 1978 r. [Chômel 2009].

Wytwarzanie sera Beaufort zapewnia obecnie opłacalność hodowli bydła w tym rejonie, co jednocześnie przyczynia się do zachowania krajobrazu i rozwoju turystyki. Dodatkowo producenci ci należą do Stowarzyszenia Tradycyjnych Serów z Sabaudii zrzeszającego siedem związków ochrony serów z Sabaudii zarejestrowanych jako CHNP [Winawer, Wujec 2010].

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Znaczenie rynku produktów regionalnych i tradycyjnych w Unii Europejskiej systematycznie rośnie. Nie ulega wątpliwości, że w kształtowaniu się tej części sektora rolno-spożywczego pierwszoplanową rolę odgrywają uwarunkowania prawne. Przygotowanie wniosku, a potem cała procedura uzyskania ochrony unijnej stanowi skomplikowany, długotrwały proces. Dlatego niezmiernie ważne jest tworzenie silnych grup producentów. Ich rola nie powinna jednak sprowadzać się tylko do przygotowania wniosku, lecz także np. do prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych oraz tych związanych z zapewnianiem zgodności produktu z jego specyfikacją, mających na celu poprawę funkcjonowania systemu oraz świadczenia usług doradczych na rzecz producentów. Wytwarzanie produktu chronionego wymaga niewątpliwie wspólnego, skoordynowanego działania wielu podmiotów na danym obszarze. Jak wynika z przeprowadzonych rozważań, w krajach o dużym doświadczeniu w prowadzeniu systemu ochrony produktów regionalnych i tradycyjnych grupy przyjmują formę spółdzielni, konsorcjów bądź „wielozawodowych” związków tworzonych przez producentów surowca, przetwórców i dystrybutorów. Są wśród nich podmioty produkujące i prowadzące sprzedaż zarówno na małą, jak i dużą skalę.

Producenci z Polski odnoszą coraz większe sukcesy w pozyskiwaniu unijnej ochrony produktów żywnościowych. Jednocześnie wciąż stosunkowo niewielkie znaczenie mają grupy zrzeszające podmioty zainteresowane wytwarzaniem tych produktów. Nie ulega wątpliwości, że Włochy i Francja są liderami w zakresie produktów chronionych właśnie między innymi dzięki dobrze funkcjonującym grupom. Co istotne, są to zrzeszenia z reguły o trwałym charakterze. Należy zatem postulować wprowadzenie dodatkowych instrumentów zachęcających do tworzenia podobnych grup w Polsce. Działanie takie jest zgodne z wytycznymi ustawodawcy unijnego, który w Rozporządzeniu nr 1151/2012 określa, że państwa członkowskie mogą zachęcać – używając środków administracyjnych – do tworzenia i funkcjonowania grup na swoich terytoriach. Dobrze działające grupy powinny przyczynić się do większego udziału producentów rolnych w programach finansowanych ze środków UE, to zaś do zwiększania znaczenia polskich produktów regionalnych i tradycyjnych na rynku krajowym i wspólnotowym.

W świetle polskich przepisów formą prawną grupy może być np. stowarzyszenie, kółko rolnicze, rolnicze zrzeszenie branżowe czy spółdzielnia. Konfrontując to z obecnie funkcjonującymi grupami z Francji i Włoch można powiedzieć, że najbardziej korzystna wydaje się forma spółdzielni, która wpisuje się w potrzeby sektora rolno-spożywczego, a jej główne przesłanie to działanie na rzecz członków spółdzielni. Niemniej zasadne jest wprowadzenie zmian przepisów odnoszących się do

spółdzielni. Niezbędne są również uproszczenia w zakresie zakładania i prowadzenia działalności przez te podmioty.

Kolejny wniosek, który nasuwa się po analizie przepisów włoskich, to konieczność wprowadzenia do polskiego systemu prawnego szerszej, uwspółcześnionej definicji działalności rolniczej. Objęcie również przetwórstwa produktów rolnych pochodzących z własnych upraw lub hodowli pojęciem działalności rolniczej, jak to ma miejsce we Włoszech (tzw. powiązana działalność), wydaje się dobrym rozwiązaniem, które przyczyniłoby się do większego udziału producentów rolnych w przetwórstwie produktów chronionych. Co prawda, od kilku lat podejmowane są próby wprowadzenia zmian w tym zakresie³⁰, jednak jak dotąd, nie udało się uchwalić stosownych regulacji prawnych. Przeprowadzone rozważania potwierdziły, że są one potrzebne.

BIBLIOGRAFIA

- Budzinowski R., 2003: *Prawne pojęcie działalności rolniczej*. Seria Prawo i Administracja Tom II, wyd. Wyższa Szkoła Biznesu, Piła.
- Chever T., Renault Ch., Renault S., Romieu V., 2012: *Value of production of agricultural products and foodstuffs, wines, aromatised wines and spirits protected by a geographical indication (GI)*, Final report October 2012, European Commission, Brussels.
- Chômel Ch., 2010: France. [w:] *Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE)*, Part II. National Report. Brussels.
- Eurostat 2014, European Commission, Luxembourg.
- Fici A., Strano Ch., 2010: Italy. [w:] *Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE)*, Part II. National Report. Brussels.
- Fici A., 2010: Italian co-operative law reform and co-operative principles. *Euricse Working Papers* nr 10/2010.
- Ilbery B. and Kneafsey M., 2000: Producer constructions of quality in regional speciality food production: A case study from south-west England, *Journal of Rural Studies* nr 16 (2).
- Ittersum K., Meulenberg M.T.G., van Trijp H.C.M. and Candel M.J.J.M., 2007: Consumers' Appreciation of Regional Certification Labels: A Pan-European Study. *Journal of Agricultural Economics*, Vol. 58, No. 1.
- Kapała A., 2011: Sprzedaż produktów rolnych jako działalność rolnicza w prawie włoskim. *Przeгляд Prawa Rolnego* nr 2/2011.
- Kireeva I., 2011: *European legislation on protection of Geographical Indications*, www.ipr2.org (dostęp: grudzień 2013).
- Krawczyk P., 2007: Integracja pozioma jako wyraz grupowych działań gospodarczych. [w:] *Grupy producentów w wybranych gałęziach produkcji rolnej*, R. Jabłonka (red.). Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce.
- Kuznesof S., Tregear A., and Moxey A., 1997: Regional foods: A consumer perspective. *British Food Journal*, 99.
- Lans I.A., Van Ittersum K., De Cicco A. and Loseby M., 2001: The role of the region of origin and EU certificates of origin in consumer evaluation of food products, *European Review of Agricultural Economics*, Vol. 28.
- Loureiro M.L. and McCluskey J.J., 2000: Assessing consumer response to protected geographical identification labeling. *Agribusiness*, Vol. 3.

³⁰ Zob. np. senacki projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (druki nr 1640 i 1942), www.sejm.gov.pl (dostęp: styczeń 2014).

- Makala H., 2004: Produkty tradycyjne i regionalne. *Gospodarka Mięsna* nr 11/2004.
- Suchoń A., 2013: Spółdzielnie w rolnictwie i na obszarach wiejskich we Włoszech. *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, nr 4/2013.
- Winawer Z., Wujec H., 2010: *Tradycyjne i regionalne produkty wysokiej jakości we wspólnej polityce rolnej*. Fundacja dla Polski, Warszawa.
- Winawer Z., Wujec H., 2013: *Produkty regionalne i tradycyjne we Wspólnej Polityce Rolnej*. Wyd. Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Warszawa.
- Zegar J.S., 2010: Wspólna Polityka Rolna po 2013 roku. *Wiś i Rolnictwo*, nr 3 (148) 2010.

ECONOMIC AND LEGAL ISSUES RELATED TO THE PROTECTION OF REGIONAL AND TRADITIONAL PRODUCTS IN THE EUROPEAN UNION

Abstract: The paper presents the current situation on the market for products protected in the European Union in the context of the provisions regulating the setting up and functioning of groups of legal entities (producers and processors) connected with these products in the light of the provisions adopted by the EU and selected EU countries. The article continues focusing on the value of sales and the number of registered products protected in the EU and selected issues relating to the concerned Polish products. Additionally, the paper presents selected regulations for French and Italian groups and gives examples of those operating in the form of cooperatives. In the conclusions the authors put forward a demand for additional instruments to encourage the setting up of groups in Poland. These action would be in accordance with the guidelines of EU legislature and would contribute to an increase in importance of Polish products protected both on a National and EU level. It is also justified to introduce to Polish legislation a broader definition of an agricultural activity. It allows agricultural producers without any unnecessary formalities to participate in the next stage of the food chain, namely in the processing of protected products.

Key words: regional and traditional products, Protected Geographical Indication, Protected Designation of Origin and Traditional Specialty Guaranteed, groups of entities, legal regulations